

21 มิถุนายน 2542

เรื่อง การตรวจพิจารณาหนังสือ "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516"

เรียน ฯพณฯ ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์: ประธานคณะกรรมการจัดทำโครงสร้างหนังสือ
และตรวจพิจารณาดำเนินฉบับหนังสือเสริมประสบการณ์ เรื่อง เหตุการณ์ 14
ตุลาคม 2516 ระดับมัธยมศึกษา

สืบเนื่องจากการที่กระผมได้รับหนังสือด่วนมาก ที่ ศธ 0606/4793 ลงวันที่ 18
พฤษภาคม 2542 ของนายอำรุง จันทวานิช รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ รักษาการ
การแทนอธิบดีกรมวิชาการ ขอให้เป็นผู้ตรวจพิจารณาหนังสือ "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม
2516" ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเขียนโดยนายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ความแจ้งแล้วนั้น
กระผมขอเรียนมาดังต่อไปนี้

เมื่อกระผมได้รับการทาบถามทางโทรศัพท์จากข้าราชการสตรี กรมวิชาการ
(ก่อนหน้าที่จะได้รับหนังสือด่วนมากดังกล่าวข้างต้น) นั้น กระผมตอบรับเป็น
ผู้ตรวจด้วยความไม่สู้จะสบายใจนัก ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ กล่าวคือ "ประวัติ
ศาสตร์ของ 14 ตุลาคม 2516" เป็นเรื่องของเหตุการณ์ที่ใหญ่โต มีทั้งความสำคัญและ
มีทั้งความละเอียดอ่อน มีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง ในกรณีที่จะเขียนขึ้นเป็นหนังสือ
เรียน ผู้เขียนจะต้องมีความเชี่ยวชาญและมีหลักวิชาการอย่างสูง ส่วนกรรมการ
พิจารณาก็ควรที่จะเป็นผู้ที่มีความสามารถ มีความเที่ยงธรรม มีอิสระที่ปลอดจากผล
ประโยชน์ ปลอดจากการมีความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และที่สำคัญคือน่าจะต้องไม่มีส่วน
ได้หรือส่วนเสียกับเหตุการณ์นั้น

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประวัติศาสตร์มิใช่เรื่องเพียงแค่ว่าของปัจเจกบุคคล แต่ประวัติ
ศาสตร์เป็นเรื่องของสังคม ของส่วนรวม ของประเทศชาติ หรือเหนือขึ้นไป
คือของมนุษยชาติ

กระผมนั้นรู้จักและชอบพอกับคุณเนาวรัตน์ค่อนข้างดี นับแต่เรียนหนังสือร่วมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยกัน และหลังจากนั้นก็ยังติดต่อสัมพันธ์กันมาโดยตลอดกระทั่งถึงปัจจุบัน ครั้งหนึ่งกระผมก็เคยเขียน "คำนำ" ให้กับงาน เพียงความเคลื่อนไหว ของคุณเนาวรัตน์ (ก่อนที่ได้รับรางวัลซีไรต์) ดังนั้นก็ค่อนข้างจะวิตกในฉันทาคติของตนเอง ซึ่งอาจไม่เป็นผลดีต่อการพิจารณาทางวิชาการครั้งนี้

อย่างไรก็ตามเมื่อใคร่ครวญดูแล้ว จากความสำคัญของ "เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516" และจากหน้าที่รับผิดชอบในวิชาการด้านประวัติศาสตร์ กระผมก็จำต้องรับเป็นผู้ตรวจ 1 ใน 3 นี้ (อีก 2 ท่านคือ รศ. ศรีศักร วัลลิโภดม และ ดร. สุวิทย์ ยอดมณี)

กระผมมีความเห็นต่อผลงานใน "ต้นฉบับร่าง" ของคุณเนาวรัตน์ ตามลำดับทั้งหมด 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเด่น คือ งานชิ้นนี้มีลักษณะเป็นวรรณศิลป์ มีความโดดเด่นด้านภาษา และลีลาการประพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทกวีที่แต่งขึ้น แล้วนำมาใช้นำเหตุการณ์แต่ละบท บทกวีเหล่านี้ให้อารมณ์และความรู้สึกแก่ผู้อ่านเป็นอย่างดี ในส่วนที่เป็นร้อยแก้ว คุณเนาวรัตน์ก็ใช้ภาษาที่เรียบง่าย ให้อารมณ์และความรู้สึกอีกเช่นกัน รวมทั้งการที่ดึงวลีสั้น ๆ จากจารึกสุโขทัยมาประกอบเพื่อให้เห็นว่ามีการเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชนมาชุมนุมกันมากมายมหาศาล เช่น "มีดั่งจักแตก" (หน้า 11 และใช้ซ้ำอีกทีในหน้า 24 ของ "ต้นฉบับร่าง")

อนึ่ง จากข้อเด่นอันนี้ ทำให้กระผมตระหนักดีในทัศนคติอันเป็นบวกของคุณเนาวรัตน์ต่อ "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516" อันเป็นเหตุการณ์ที่มีความสำคัญและมีคุณูปการมหาศาลต่อพัฒนาการความเป็นประชาธิปไตย (democratization) และกระบวนการเข้าสู่ประชาสังคม (civil society) ของไทยเป็นอย่างยิ่ง

2. ข้อด้อย อย่างไรก็ตามในแง่ของความเป็นหนังสือเรียนด้านประวัติศาสตร์นั้น งานชิ้นนี้มีข้อด้อยไม่น้อยทีเดียว ซึ่งกระผมจะขอชี้แจงประเด็นที่เป็นปัญหา อย่างละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาเกี่ยวกับข้อมูลและหลักฐาน กล่าวได้ว่างานชิ้นนี้ใช้หลักฐานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์น้อยมาก ทั้งๆที่เหตุการณ์นี้ใหญ่โตและสำคัญยิ่ง เป็นที่รับรู้

และเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมของคนจำนวนแสนจำนวนล้าน (มากกว่าเหตุการณ์ใดๆในประวัติศาสตร์การเมืองและสังคมไทยสมัยใหม่ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น "การปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ 5" หรือ "การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475" หรือท้ายที่สุดแม้แต่ "เหตุการณ์พฤษภาประชาธิปไตย 2535" เมื่อไม่นานมานี้) ใน "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม" นั้นมีการรายงานข่าวชนิดวันต่อวันอย่างละเอียดในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันแทบทุกฉบับ ไม่ว่าจะ เป็น *ประชาธิปไตย สยามรัฐ เดลินิวส์ ไทยรัฐ* ฯลฯ หรือในภาษาอังกฤษอย่าง *The Nation* และ *Bangkok Post*

นอกจากนี้ก็ยังมีย่อเขียนหรือคำสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง (ในหนังสือสำคัญๆ ที่พิมพ์ออกมาหลังเหตุการณ์เพียงไม่นานนัก เช่น *วันมหาปิติ: วารสาร อ.ม.ธ. ฉบับพิเศษ 2516* หรือ *ขบวนการประชาชน ตุลาคม 2516* โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย 2517) ซึ่งเป็นประจักษ์พยานที่สำคัญ รวมทั้งมีเอกสารและประกาศของทางราชการ (ที่ใช้ประกาศออกกฤษฎีกาประชาสัมพันธุ์) และในระยะหลังเป็นเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา ยังมีผลงานทางวิชาการที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ที่ออกมาในลักษณะเชิงวิเคราะห์เหตุการณ์นี้อีกมากมายหลายชิ้นด้วยกัน ซึ่งก็มีค้อยได้นำมาใช้

นอกจากนี้ นอกเหนือไปจากหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือมุขปาฐะที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ก็ยังมีหลักฐานที่เป็นประเภทของภาพถ่าย สไลด์ ภาพยนตร์ เทป บันทึกเสียง หรือแม้แต่โปสเตอร์ มากมายและหลากหลาย แต่หลักฐานที่กล่าวมานี้เกือบไม่ได้ถูกนำมาใช้ในการเขียนเลย ซึ่งเป็นข้อด้อยและเป็นเรื่องที่น่าเสียดายยิ่ง

2.2 ปัญหาการขาดระเบียบวิธีวิจัย ขาดวิธีการเขียนงานประวัติศาสตร์ (มีการเรียงลำดับเหตุการณ์สับสน) และขาดความชัดเจนในการตั้งโจทย์และตอบคำถามเบื้องต้น ทางประวัติศาสตร์ โจทย์และคำถามเหล่านี้ ก็คือ "ใคร-อะไร-เมื่อไร-และทำไม?" (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Who, What, When, and Why?)

ปัญหาทั้งหมดในหัวข้อนี้ กระผมจะขอเสนอการพิจารณาตามลำดับดังนี้

ก. **ใคร?** (Who?)

ในกรณีของคำถามเบื้องต้นว่า "ใคร" (เป็นใคร ใครทำอะไร) ใน "เหตุการณ์ 14 ตุลา" นั้น งานชิ้นนี้จะหลีกเลี่ยงการเอ่ยชื่อตัวบุคคลโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางฝ่ายรัฐบาล

มีการใช้คำรวมๆกว้างๆว่า "รัฐบาล" บ้าง "นายตำรวจใหญ่ในกองบัญชาการสวนรีน" "สามผู้ปกครอง" เป็นต้น ทำให้ไม่รู้ได้เลยว่า "ใครเป็นใคร" และ/หรือ "ใครทำอะไร"

ส่วนการเอ่ยชื่อทางฝ่ายนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชน ที่ร่วมชุมนุมเรียกร้องรัฐธรรมนูญและสิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยนั้น ก็เอ่ยรวมๆลอยๆ เช่น "นักศึกษากลุ่มหนึ่ง" หากจะมีเอ่ยชื่อโดยเฉพาะเจาะจง ก็มีเพียงผู้ที่เป็นที่รู้จักกันดี แต่ก็เป็นการเอ่ยถึงที่ค่อนข้างขาดน้ำหนัก ทำให้ไม่เห็นตัวบุคคลที่เข้าต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยครั้งนี้เท่าไรนัก

"เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516" เป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ก็เป็นเรื่องกิจกรรมของมนุษย์ ดังนั้นย่อมมีบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร สถานที่ และเวลาที่เกี่ยวข้องอยู่

การหลีกเลี่ยงที่จะไม่กล่าวถึงบุคคล (ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่หรือไม่มีชีวิตอยู่ก็ตาม) ก็ไม่สามารถจะทำให้ประวัติศาสตร์เกิดความชัดเจนโปร่งใส หรือทำให้เยาวชนหรือผู้คนทั่วไปเกิดความเข้าใจขึ้นมาได้ ดังนั้น "ประวัติศาสตร์ของ 14 ตุลา" (หรือประวัติศาสตร์อื่นใดก็ตามที่มีลักษณะการเขียนแบบนี้) ก็ไม่สามารถเป็น "บทเรียนใหม่" หรือช่วยสร้าง "จิตสำนึกใหม่" เพื่อสังคมที่ดีกว่า มีความเป็นประชาธิปไตยและมีลักษณะของประชาสังคมขึ้นมาได้

ข. อะไร-เมื่อไร? (What-When?)

ในส่วนที่ว่าเกิด "อะไร" ขึ้นนั้น กระผมขอชี้ให้เห็นปัญหาควบคู่ไปกับคำถามที่สามว่าด้วย "เมื่อไร" ไปพร้อมๆกัน เพราะต่างก็มีความสำคัญอย่างสูงและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน การนำเสนอในงานชิ้นนี้มีลักษณะค่อนข้างคลุมเคลือ กล่าวคือ มีการแบ่งเป็น 11 บท ซึ่งค่อนข้างยืดยาวในแง่ของจำนวนบท และในแง่ของสาระและประเด็นของแต่ละบท ก็ไม่ค่อยชัดเจนว่าต้องการจะเน้นอะไร ลีลาของการเขียนเป็นวรรณศิลป์มากกว่าเป็นงานประวัติศาสตร์ (ดังที่กล่าวมาแล้ว)

ในการแบ่งเป็น 11 บทนั้น จะดำเนินเรื่องด้วยการบรรยายตามลำดับเหตุการณ์วันต่อวัน เอาวันที่เป็นตัวตั้งบท ไล่ไปตามลำดับ ตั้งแต่ 6 จนถึง 15 ตุลา แต่มีความลักลั่นอยู่ คือ มีการบรรยายหนึ่งบทต่อหนึ่งวันก็มี (วันที่ 6-7-12-13 และ 15 ตุลาคม) แต่กลับบรรยายรวมทีเดียวหนึ่งบทต่อสองวันควบก็มี (8 กับ 9 และ 10 กับ 11 ตุลา) ส่วนวันที่ 14 ตุลาคมกลับขึ้นบทใหม่ถึง 3 บท ทำให้ไม่

สามารถเข้าใจได้ว่าทำไมต้องมี 14 ตุลาคมถึง 3 บท ทั้งหมดนี้สร้างความงุนงงขึ้นมาโดย
ไม่มีความจำเป็นเลย

อนึ่ง ถ้าหากจะใช้การลำดับวันต่อวัน เป็นเครื่องกำหนดบท ก็ไม่ควรละ
เลยเหตุการณ์ของวันศุกร์ที่ 5 ตุลาคม เพราะเป็นวันที่ "กลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ"
ซึ่งมีธีรยุทธ บุญมีเป็นผู้ประสานงาน ได้แถลงข่าวกิจกรรมของกลุ่มตนในที่สาธารณะ
อย่างเปิดเผยและโปร่งใส ทั้งยังนำรายชื่อของผู้ลงนามเรียกร้อง 100 คนแรก รวมทั้ง
จดหมายสนับสนุนจากนักเรียนไทยในต่างประเทศมาเปิดเผยด้วย

นอกจากนี้ในการใช้เพียงวันที่กับเดือน โดยมีได้บอกว่าเป็นวันอะไรของสัปดาห์
เช่น 6 ตุลาคม แทนที่จะเป็น เสาร์ที่ 6 ตุลาคม มีผลทำให้สับสนและขาดความชัด
เจนในงานประวัติศาสตร์ชิ้นนี้ (เพราะได้ใช้วันที่เป็นตัวกำหนดบท) ดังจะเห็นได้จากค
วอย่างของการนำเสนอที่คลาดเคลื่อนวันเวลา เช่น กล่าวไว้ในวันที่ 7 ตุลาคมนั้น
มีนักเรียนนิสิตนักศึกษาชุมนุมกันแน่นขนัดจนไม่มีที่ว่าง ที่ลานโพธิ์ มธ. อันที่จริง
แล้ววันที่ 7 เป็นวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยและวิทยาลัยปิด นิสิตนักศึกษายังไม่สามารถ
รวมตัวกันได้ (ดูรายละเอียดที่จะกล่าวถึงภายหลัง)

ปัญหาของความคลุมเครือในประเด็นของ 2 คำถามพื้นฐานนี้ อาจแก้ไขไม่ยาก
นัก เพราะเป็นปัญหาในด้านของการจัดรูปแบบการนำเสนอ แต่ยังมีอีกปัญหาหนึ่งซึ่ง
สำคัญกว่าและต้องการความชัดเจนและถูกต้อง นั่นคือปัญหาของความคลาดเคลื่อน
และข้อมูลผิดพลาด ในเรื่องนี้กระผมจะขอยกไปกล่าวโดยละเอียดแยกโดยเฉพาะในหัว
ข้อที่ 3 ว่าด้วย "ข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์ผิดพลาดและคลาดเคลื่อน" อีกที

ค. ทำไม? (Why)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำถามพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ที่สำคัญที่สุดประการ
สุดท้ายนี้ หมายถึงสาเหตุที่เกิดเหตุการณ์ขึ้นนั้น คุณเนาวรัตน์ได้เขียนไว้ในส่วนที่เป็น
"บริบท" โดยกล่าวทั่วความเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และ
กล่าวถึงลำดับเหตุการณ์ต่างๆ เช่น การเปลี่ยนชื่อประเทศ การเปลี่ยนแปลงทางการ
เมือง ที่มีการปฏิวัติรัฐประหารมากกว่าการเลือกตั้ง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
โดยมีกลุ่มทุนผูกขาด กับทุนต่างชาติขึ้นมา ตลอดจนเหตุการณ์สากล เช่น
สงครามโลกครั้งที่สอง สงครามอินโดจีน การแบ่งโลกเป็นสองค่าย ปัญหาคอมมิวนิ
นิสต์ และปัญหาของการเมืองภายในที่กลายเป็นสิ่งต้องห้าม ประชาชนถูกปิดกั้นมิ

ให้มีส่วนร่วม ฯลฯ อันนำมาซึ่ง "เหตุการณ์ ... ที่ประชาชน นิสิต นักศึกษา และนักเรียน เยาวชน ... ได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย" (หน้า 3)

กระผมมีความเห็นว่า "บริบท" นี้มีความน่าสนใจและน่าจะใช้ได้ในลักษณะที่เป็นเสมือนภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ที่จะปูพื้นไปสู่การบรรยายเหตุการณ์ของ 6-15 ตุลาคม อย่างไรก็ตาม "บริบท" ดังกล่าวนี้นี้ยังค่อนข้างหละหลวม ขาดความชัดเจน และน่าจะต้องแก้ไขให้กระชับและแจ่มใสมากกว่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพิ่มรายละเอียดสำคัญๆ เช่น เนื่องจากมีการปฏิวัติรัฐประหาร การต่ออายุราชการของกลุ่มคณะราษฎร การพยายามยึด-ยึดอำนาจของตน การรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มและของตน การปกครองโดยขาดกระบวนการกฎหมายและประชาธิปไตย อันนำมาซึ่งความไม่พอใจ และทำให้เกิดการเรียกร้องรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยขั้นในที่สุด ฯลฯ บริบทที่สมบูรณ์เช่นนี้ จะเป็นการปูพื้นทางประวัติศาสตร์ ที่จะทำให้เป็นที่เข้าใจของนักเรียนระดับมัธยมฯ มากกว่าการกล่าวกว้างๆ วมๆ

อนึ่ง กระผมมีความเห็นเพิ่มเติมว่า มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องกล่าวถึงการก่อตัวของขบวนการนิสิตนักศึกษาและนักเรียนอีกด้วย ว่ามีพัฒนาการมาอย่างไร มิฉะนั้นก็ไม่อาจจะทำให้เข้าใจได้เลยว่า ทำไมจู่ๆเยาวชนเหล่านี้ ถึงเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย มีปัจจัยอะไรที่เป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนหนุ่มคนสาวก้าวเข้ามามีบทบาทเช่นนี้ ผู้คนกลุ่มอื่น องค์กรอื่น หรือสถาบันอื่นๆ ทำไมถึงมิได้มีบทบาทเช่นนี้เล่า ?

การก่อตัวและการตั้ง "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" เมื่อ ปี 2513 การตั้ง "ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย" ในเวลาต่อมา เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่ง นอกจากนี้ก็ยังมีองค์กรหรือสโมสรนิสิตนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยหลายแห่ง ที่ทำให้เกิดยุคของกิจกรรมนักศึกษาขึ้นมา และที่สำคัญยิ่ง ก็คือบรรดาชมรมหรือชุมนุม "กิจกรรม" ที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม (เช่น กลุ่มอิสระ) เป็นจำนวนมากในยุคนั้น เป็นเรื่องที่น่าจะต้องนำมากล่าวไว้ใน "บริบท" เช่นกัน เพื่อให้เกิดภาพที่กระจ่างและเป็นภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ครั้งนั้น

กล่าวโดยย่อ ปราบกฏการณ์ "14 ตุลาคม 2516" มิได้อุบัติขึ้นมาในเวลาเพียงไม่กี่วันไม่กี่คืน แต่เป็นการสั่งสมของความกดดันทางการเมือง ที่อยู่ใต้ระบบเผด็จการเป็นเวลายาวนาน อำนาจทางการเมืองตกอยู่ในมือของคณะราษฎรเพียง

ไม่กี่คน ทั้งนี้ โดยอาศัยกลไกของรัฐและข้าราชการทหาร ดำรวจ และพลเรือน จำนวนหนึ่งเป็นเครื่องมือ

ในทางตรงกันข้าม นักเรียนนิสิตนักศึกษา หรือเยาวชนคนหนุ่มสาวในสมัยนั้นก็ก่อตัวขึ้นเป็นกลุ่มก้อนและเป็นองค์กรอย่างเจียบๆและซ้ำๆ ตระหนักในบทบาทและศักยภาพของความเป็น "เยาวชนคนหนุ่มสาว" ของตน เริ่มตั้งคำถามต่อความไม่พัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของไทย และท้ายที่สุดก็สามารถสั่งสมประสบการณ์และได้ข้อสรุปว่า ปราศจากเสียซึ่งสิทธิเสรีภาพและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้ว การแก้ไขปัญหาดังกล่าวของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ก็เป็นไปได้ยาก และนี่ก็นำมาซึ่งการเรียกร้องรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย

3 ปัญหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ผิดพลาดและคลาดเคลื่อน เนื่องจากปัญหาเรื่องความถูกต้องของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เป็นเรื่องสำคัญอย่างสูงในทางวิชาการ กระผมจึงขอชี้ให้เห็นโดยละเอียดและตามลำดับของแต่ละบทและหมายเลขหน้า ที่ปรากฏใน "ต้นฉบับร่าง" ที่ส่งมาให้พิจารณา ดังต่อไปนี้

3.1 บทที่ 1 "หกตุลาคม" หน้า 1 ย่อหน้า 2 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า "นักศึกษาในกลุ่มหนึ่ง ประมาณสิบคนเดินแจกใบปลิวให้ผู้คนที่ผ่านไปมา เริ่มจากสนามหลวง.....เรื่อยไป.....นักศึกษา กลุ่มนี้ ถูกตำรวจจับกุมตัวที่บริเวณตลาดประดู่น้ำขณะแจกใบปลิว ด้วยข้อหากบฏ ก่อความวุ่นวาย มั่วสุมทางการเมือง อันเป็นข้อห้ามทางกฎหมายในขณะนั้น"

ข้อความที่ถูกต้องควรเป็นดังนี้ กล่าวคือ มีหลักฐานแน่ชัดว่านักศึกษาในกลุ่มนี้มีจำนวนยี่สิบกว่าคนมากกว่า เพราะเมื่อถูกจับในวันนั้นก็จับไป 11 คนแล้ว และเมื่อถูกจับนั้น ตำรวจได้ตั้งข้อหาแต่เพียงว่า มั่วสุมชักชวนให้มีการชุมนุมทางการเมือง ผิดประกาศของคณะปฏิวัติ (ที่มีจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นผู้นำ) ฉบับที่ 4 ที่ห้ามชุมนุมเกินกว่า 5 คน ทางตำรวจไม่ยอมให้เยี่ยมและห้ามประกัน ยังหาได้มีการตั้งข้อหากบฏไม่

กระผมขอเสนอข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า การเพิ่มข้อหานั้นค่อยๆเพิ่ม และก็ค่อยๆหนักและรุนแรงขึ้นตามลำดับ คือ วันอาทิตย์ที่ 7 ถัดมาได้เพิ่มข้อหาความผิดในลักษณะของกบฏต่อราชอาณาจักร ตามกฎหมายอาญามาตรา 116 และต่อมาใน

วันอังคารที่ 9 รัฐบาลก็ประกาศใช้มาตรา 17 ของธรรมนูญการปกครองฯกับผู้ต้องหา
ซึ่งให้อำนาจเบ็ดเสร็จแก่นายกรัฐมนตรี (จอมพลถนอม) โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติ
ธรรมทางกฎหมายแต่อย่างใด

ครั้นแล้วในพutsch 10 รัฐบาลก็เพิ่มความตึงเครียดของสถานการณ์ โดยที่นายกร
รัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์ว่าพบหลักฐานฝากใฝ่ลัทธิตคอมมิวนิสต์ จึงตั้งข้อหาคอมมิวนิสต์
อีกกระทงหนึ่ง จะเห็นได้ว่าในกระบวนการทางประวัติศาสตร์นั้น ใช้เวลาถึง 5 วันจาก
6 ถึง 10 ตุลาคม จึงจะครบทั้ง 3 ข้อหา คือ มั่วสุม กบฏ และคอมมิวนิสต์ ปราบกฏ
การณดังกล่าวนี้คือสิ่งที่ เป็น "วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์" ซึ่งเป็นกระบวนการก่อตัว
ของเหตุการณ์ และเป็นเรื่องที่จะต้องชี้ให้ชัดในทางวิชาการและในหนังสือเรียน

3.2 บทที่ 1 "หกตุลาคม" หน้า 2 ย่อหน้า 5 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวถึงเหตุการณ์วันเดียวข้างต้น (เสาร์ที่ 6 ตุลาคม) ว่า "การจับกุมนักศึกษา รวมถึงประ
ชาชนผู้มีส่วนร่วม เดินแจกใบปลิวในวันนั้น รวม 13 คนเป็นชาวใหญ่ที่แพร่สะพัดไป
ทั่วประเทศ รัฐบาล ได้ตั้งข้อหาจรรยาเพิ่มขึ้นอีกหนึ่ง ข้อหา คือ มีการกระทำความ
เป็นคอมมิวนิสต์"

ข้อมูลที่ถูกต้องควรเป็นดังนี้ การจับกุมในวันนี้ ตำรวจจับมาเพียง 11 คน จะ
จับคนที่ 12 ก็ในวันรุ่งขึ้นคืออาทิตย์ที่ 7 และต่อมาในวันจันทร์ที่ 8 ตำรวจสันติบาล
ได้ออกหมาย จับนายไชแสง สุขใส อดีตนักการเมืองจากภาคอีสาน ซึ่งก็ได้เข้า
มามอบตัวกับตำรวจก็เมื่อวันอังคารที่ 9 จึงจะรวมได้เป็น 13 คน ฉะนั้นก็กินเวลาถึง 4
วันจึงจะครบจำนวนดังกล่าว สำหรับข้อหา "มีการกระทำความเป็นคอมมิวนิสต์" ก็
จะมาเพิ่มในวันพutsch 10 คืออีก 4 วันต่อมาดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

3.3 บทที่ 2 "เจ็ดตุลาคม" หน้า 4 ย่อหน้า 3 และ 4 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า
"นิสิตนักศึกษาและประชาชน ผู้ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาลต่อกรณีการจับกุม
นี้ เริ่มหลั่งไหลมารวมตัวกันที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ใช้สถานที่บริ
เวณลานโพธิ์เป็นเวทีอภิปราย แสดงความคิดเห็น ผู้คนที่มาชุมนุม.....วันนั้น แน่น
ชนิดจนแทบไม่มีที่ว่าง"

ข้อมูลที่ถูกต้อง คือ ในวันนั้น (7) ยังไม่มีชุมนุม เพราะยังเป็นวันอาทิตย์
นักศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่มามหาวิทยาลัย ตัวแทนของนิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ

เพียงพยายามวิ่งเต้นที่จะเข้าเยี่ยมและประกันเพื่อนของตน ในขณะที่ศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งมีสมบัติ ธำรงธัญวงศ์ เป็นเลขาธิการ ก็ออก แถลงการณ์ประณามการกระทำนั้นว่า "ไม่มีรัฐบาลที่ไหนในโลกที่จะปราบปรามประชาชนที่เรียกร้องสิทธิและเสรีภาพ นอกจากรัฐ บาลของพวกเผด็จการฟาสซิสต์ และคอมมิวนิสต์เท่านั้น" ในขณะเดียวกันองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือ อ.ม.ธ. ซึ่งมีพิรพล ตริยะเกษม เป็นนายกฯ ก็มีการเคลื่อนไหวเรียกประชุมเป็นการภายในด่วน และมีมติให้ศึกษาสถานการณ์ พร้อมกับติดโปสเตอร์ชี้แจงข้อเท็จจริง การประชุมจะเริ่มขึ้นในวันจันทร์ที่ 8 แต่ก็ยังกระปรียบกระปรอย จะเริ่มมีมากขึ้น ณ บริเวณลานโพธิ์ ก็ต่อเมื่อวันอังคารที่ 9 โดยมีเสกสรรค์ ประเสริฐกุล และ เสาวณีย์ ลิ้มมานนท์ ฯลฯ เป็นผู้นำอภิปราย

3.4 บทที่ 2 "เจ็ดตุลาคม" หน้า 5 ข้อความทั้งหมดของ "ต้นฉบับร่าง" ได้กล่าวบรรยายเลยไปถึงเหตุการณ์วัน (จันทร์) ที่ 8 แล้ว แต่แทนที่จะยกไปไว้ในบทถัดไป กลับลักลั่นนำมาใส่ไว้ในบทของวันที่ 7 และก็ยังกล่าวในย่อหน้า 8 ว่า "ตั้งแต่เข้าจนคำ ผู้คนยิ่งหลั่งไหลมาร่วมชุมนุมที่ลานโพธิ์.....โดยมิได้นัดหมาย" ซึ่งไม่ตรงกับหลักฐานข้อมูลดังที่กล่าวแล้วในย่อหน้าข้างต้นที่ผ่านมา

3.5 บทที่ 3 (แปด-เก้า-ตุลาคม) หน้า 8 ย่อหน้า 3 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า "ที่ประชุมอาจารย์และอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีประกาศเลื่อนการสอบกลางปีไป จนกว่าเหตุการณ์จะคลี่คลาย พร้อมทั้งมีหนังสือเป็นทางการถึงรัฐบาลให้เร่งปลดปล่อย กลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญโดยเร็ว เพื่อให้เหตุการณ์คลี่คลาย ทั้งนี้เป็นมติเอกฉันท์ จากคณาจารย์ทุกคณะในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์"

ข้อความดังกล่าวคลาดเคลื่อน เรื่องของเรื่องมีอยู่ว่า ที่ประชุมคณบดีซึ่งมีอธิการบดี คือ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์เป็นประธานนั้น มีมติให้เลื่อนการสอบออกไป ส่วนหนังสือเป็นทางการถึงรัฐบาลให้ปลดปล่อยผู้ต้องหานั้น เป็นมติของอาจารย์ซึ่งแยกประชุมของตนเองต่างหาก และมีผู้ร่วมลงนามทั้งหมด 205 การเขียนคลุมๆดังกล่าวข้างต้น อาจทำให้เข้าใจผิดว่า อธิการบดีร่วมเรียกร้องให้ปล่อยผู้ต้องแท้จริงเพียงแต่ให้เลื่อนการสอบออกไปเท่านั้น อนึ่งการเรียกร้องของอาจารย์ก็ทำได้เป็นมติเอกฉันท์จากคณาจารย์ทุกคณะใน มธ. ไม่ อันที่จริงแล้วมีหลักฐานข้อเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยซ้ำไป ว่ามีอาจารย์ฝ่ายที่ไม่ด้วยกับการกระทำของนักศึกษาไม่น้อยเลย

3.6 บทที่ 4 "สิบ-สิบเอ็ด-ตุลาคม" หน้า 10 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวถึงการชุมนุมว่ามีนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมทั้งนักเรียนในระดับมัธยมฯ มาร่วมมากมาย ในย่อหน้าที่ 3 ว่า "ที่พิเศษ คือนักเรียนอาชีวะหลายสถาบัน จับมือพร้อมใจมาร่วมชุมนุมที่ธรรมศาสตร์ด้วย"

ข้อความดังกล่าวจะขาดความสมบูรณ์ไป กล่าวคืออันที่จริงแล้วผู้ที่มาเข้าร่วมชุมนุมที่มาจากสถาบันการศึกษานั้น นอกจากนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย นักเรียนมัธยมและนักเรียนอาชีวะแล้ว นิสิตและนักศึกษาจำนวนมากมาจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาและวิทยาลัยครู (ซึ่งปัจจุบันก็เปลี่ยนชื่อสถาบันและเลื่อนสถานะไปหมดแล้ว กลายเป็น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบ้าง หรือเป็นมหาวิทยาลัยในชื่อต่างๆ รวมทั้งกลายเป็นสถาบันราชภัฏ) ซึ่งต่างก็มีส่วนร่วมสำคัญในกระบวนการสร้างประชาธิปไตยและประชาสังคมของไทย

3.7 บทที่ 5 "สิบสองตุลาคม" หน้า 13 ย่อหน้า 1 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า "ครบหนึ่งสัปดาห์ในวันนี้แล้ว ไม่มีข่าวที่จะทำให้สถานการณ์คลี่คลายไปในทางดีเลย ฝ่ายผู้ชุมนุม ได้ยื่นคำขาดให้ฝ่ายรัฐบาลปลดปล่อยผู้ถูกจับกุมเพราะเรียกร้องรัฐธรรมนูญภายในก่อนเที่ยง วันพรุ่งนี้"

ในข้อมูลทางประวัติศาสตร์นั้น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ในฐานะองค์กรที่เป็นทางการและเป็นตัวแทนของผู้ชุมนุม เป็นผู้ยื่นคำขาดนี้ หากใช้เป็น เรื่องของผู้ชุมนุม ลอยๆไม่ ความโดดเด่นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นของ "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม" ก็คือการที่นักเรียนนิสิตนักศึกษา หรือเยาวชนคนหนุ่มสาวนั้น มีองค์กรที่แน่นอนอย่างเป็นทางการ มีการปฏิบัติงานอย่างมีระบบ ทั้งนี้เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของขบวนการนักศึกษาของไทย ดังที่กล่าวไว้แล้วก่อนหน้านี้

3.8 บทที่ 6 "สิบสามตุลาคม" หน้า 16 ย่อหน้า 1 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า "เที่ยงตรงวันเสาร์ 13 ตุลาคม 2516 ขบวนการนิสิตนักศึกษา นักเรียน และประชาชน เริ่มเคลื่อนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ออกประตูด้านสนามหลวง เลาะเลียบบมาลอดใต้สะพานพระปิ่นเกล้า..."

ข้อมูลที่ถูกตัดคือ ขบวนการนั้นลอดผ่านตึกโดม ไปออกประตูท่าพระอาทิตย์ แล้วจึงเลาะเลียบบสะพานพระปิ่นเกล้า ไปสู่ถนนราชดำเนิน จากหลักฐาน ของผู้เกี่ยวข้องในวันนั้น (ภูมิสัน โรจน์เลิศจรรยา: ประธานสภานักศึกษา มธ.) กล่าวว่า 12.30 น.

รบบัญชาการ "เริ่มตีวงกลับ...กองอาสาสมัครหญิงถือธงไตรรงค์จัดแถว ติดตามด้วย
แถวอาสาสมัครหญิงถือธงธรรมจักร และอันเชิญพระบรมฉายาลักษณ์... หน่วยหมีและ
หน่วยกล้าตายชายรวมพล.... มีกระสอบข้าวและพริกไทยไว้สู้กับสุนัขตำรวจ มีตะขอ
และเชือกพลาสติกไว้จัดการกับเครื่องกีดขวาง.... มีรถบรรทุกน้ำและถุงพลาสติก กระ
ดาษเช็ดหน้า.... ไม้ป้องกันแก๊สน้ำตา ตอนนั้รบบัญชาการขยับตัวออกมา
หน่วยกนก 50 ออกมาอารักขา มวลชนก็ทะลักตามมาจากสนามฟุตบอล ...
คลื่นมนุษย์ไหลมาอย่างกับน้ำป่าไหลท่วมธรรมศาสตร์ ... ระลอกแล้วระลอกเล่าจาก
12.30 น. จนถึง 15.30 น. ลอดใต้ตึกห้องสมุดทางด้านประตูท่าพระอาทิตย์
เลียบเชิงสะพานปั้นเกล้า แล้วเข้าถนนราชดำเนิน ข้ามสะพานผ่านพิภพลีลา
มุ่งสู่นุสาวรีย์ประชาธิปไตย ประมาณกันว่าวันนั้นมึนักเรียนนิสิต นักศึกษาและประ
ชาชนเข้าร่วมเดินขบวนถึงกว่า 5 แสนคน และมีการถ่ายทอดออกโทรทัศน์ทางช่อง 4
และช่อง 7" (วันมหาปิติ: วารสาร อ.ม.ธ. ฉบับพิเศษ 2516 หน้า 191-192)

3.9 บทที่ 6 "สิบสามตุลาคม" หน้า 16 ย่อหน้า 2 และ 3 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่ "ริ้วขบวนมีลำดับดังนี้ นำด้วยนักศึกษารามคำแหง ตั้งชื่อกลุ่มคอมมานโด เบิกทางมาเตรียมสถานที่ที่ลานรอบอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ... ต่อจากนั้นเป็นแถวนัก เรียนอาชีวะ มีช่างกลเป็นขบวนนำตั้งชื่อขบวนว่า ฟันเฟือง"

ข้อมูลที่ถูกตัดคือ หน่วยป้องกันและรักษาความปลอดภัยในเหตุการณ์นั้นนี้ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนอาชีวะทั้งสิ้น นอกจากหน่วยคอมมานโด และฟันเฟือง ที่กล่าว มานี้ ยังมีอีก 8 หน่วย คือ หมี เฟืองป่า เซฟ กนก 50 วิษณุ ช้าง เสือเหลือง และจ๊อด (รวมเป็น 10) ชื่อของหน่วยนี้สมควรได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น เพราะหากไม่มีนักเรียนอาชีวะเข้าร่วมแล้ว ก็ไม่สามารถจะคาดคะเนได้ว่า "เหตุการณ์ 14 ตุลา" นั้นจะออกมาในรูปใด พัฒนาการของประชาธิปไตยและประชาสังคมจะ ถูกหยุดไว้อีกนานเท่า ไหร่

3.10 บทที่ 6 "สิบสามตุลาคม" หน้า 17 ย่อหน้า 5 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่ "ตัวแทนฝ่ายนิสิตนักศึกษาเข้าพบเจรจากับฝ่ายรัฐบาล ทั้งสองฝ่ายต่างยืนยันมติเดิม ฝ่ายนักศึกษาเรียกร้องให้ปล่อยผู้ถูกจับกุมทั้งหมดโดยไม่มีเงื่อนไข และเพิ่มข้อเรียกร ้องให้รัฐบาลเร่งร่างรัฐธรรมนูญ ให้เสร็จมีกำหนดแน่นอนโดยไม่ชักช้า ฝ่ายรัฐบาลยัง ปฏิเสธเหมือนเดิม"

ข้อมูลที่ถูกต้อง คือ ในวันเสาร์ที่ 13 นั้น ในเวลาประมาณเที่ยงวันทางฝ่ายรัฐบาลโดยมีจอมพลประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรี ฯลฯ เป็นตัวแทนได้ยอมตกลงกับตัวแทนของ "ศูนย์ฯ" ในอันที่จะปล่อยผู้ต้องหาทั้ง 13 คน และจะร่างรัฐธรรมนูญให้เสร็จภายใน 1 ปี ดังนั้นก็ยังเหลือการที่จะทำเป็นลายลักษณ์อักษรหาพระยานลงนาม (ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ และนายชมพู อรรถจินดา) และเข้าเฝ้าถวายรายงานต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ (16.30 น.)

3.11 บทที่ 7 "สิบสี่ตุลาคม" หน้า 20 ย่อหน้า 5 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า "เสียงปี่ดาดฟ้าตีกรรมสรรพากร ระดมยิงลงมาสร้างความปั่นป่วนไปทั่ว รวมทั้งจากดาดฟ้าตีกล็อกงบบัญชาการผ่านฟ้า และโรงพักนางเลิ้ง ภายหลังจับได้ว่ากลุ่มใช้อาวุธสงครามเหล่านี้ บางคนเป็นทหารรับจ้างในสังกัด บก. 333"

ข้อความดังกล่าวของ "ต้นฉบับร่าง" ดูจะเป็นการเสนอว่ามี "มือที่สาม" เข้ามาเกี่ยวข้อง "ทฤษฎีมือที่สาม" นี้มักได้รับการยกขึ้นมาอ้างอยู่บ่อยๆ และพยายามทำให้เป็น "แพะรับบาป" ในหลายๆประเทศที่มีการปกครองด้วยอำนาจเผด็จการ ซึ่งรวมถึงในกรณีของประเทศไทยด้วย (ดังเห็นได้ชัดเจนในกรณีต่อมาคือ "6 ตุลาคม 2519" ที่มีการกล่าวหาว่ามีเจ๊กจีน ญวน เข้าไปส่องส่องอยู่ในธรรมศาสตร์) ดังนั้น การกล่าวอ้างเช่นนี้ควรจะต้องมีหลักฐานและคำอธิบายที่ชัดเจน มิใช่กล่าวลอยๆว่า "ทหารรับจ้าง" ซึ่งก็ไม่ทราบว่ามีใครจ้างหรือใครรับจ้างใครมา มาทำอะไร และ "สังกัด บก. 333" ใดๆ คืออะไร และยิ่งจะต้องปรากฏในหนังสือเรียนมัธยมฯ นอกจากจะสร้างความงุนงงสับสนให้กับนักเรียนแล้ว คงสร้างปัญหาให้ครูผู้สอนไม่น้อย

อนึ่งมีข้อมูลที่น่าสนใจ (ซึ่งก็ต้องการการตรวจสอบเช่นกัน) ปรากฏอยู่ในหนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ 21 ตุลาคม (2516) ซึ่งหนังสือ วิทยาสาร ได้นำมาวิเคราะห์ต่อ และนำมาพิมพ์ไว้ในหนังสือ วันมหาปิติ (หน้า 332) มีใจความว่า "แถลงการณ์ของหน่วยประสานงานนักเรียนอาสาชิวะ-ฝึกหัดครู ถึงเลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ มีข้อความบางตอนว่า 'แผนการของ พ.อ. ณรงค์ (กิตติขจร) ได้ส่งพรรคพวกของตนซึ่งเป็นทหารจากปราจีนบุรี ปลอมแต่งตัวเป็นนักเรียนช่างกลปะปนกับนักเรียนนิสิตนักศึกษา แล้วให้ตำรวจจับได้ 18 คน เมื่อถูกสอบสวนก็ให้ทำเป็นพูดไทยไม่ชัด พูดได้แต่ภาษาเขมร และเตรียมออกทีวีในคืนวันที่ 15 ตุลาคม นอกจากนี้ยังมีวิทยุแจังกับตำรวจว่า มีผู้ก่อการร้าย 500 คน ยกข้ามสะพานพุทธเข้ามาแล้ว' ทั้งหมดนี้เป็นแผนการสวมรอยเพื่อใช้เป็นข้ออ้างเวลาลงมือปราบปรามอย่างรุนแรง"

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน การได้ข้อมูลใดมา จะต้องประเมินและวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วน ตรวจสอบแล้ว ตรวจสอบอีกด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ก่อนที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้

3.12 บทที่ 7 "สิบสี่ตุลาคม" หน้า 20 ย่อหน้า 8 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า "เบื้องแรก ทางกองบัญชาการสวนรีน ใช้แผนขันติธรรม เข้าระงับเหตุ คือไม่ให้ใช้อาวุธปราบปรามผู้ชุมนุม ครั้นปรากฏมีการบาดเจ็บล้มตาย จึงมีคำสั่งให้ตำรวจใช้อาวุธได้เท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันตัว"

ข้อความดังกล่าวจะผิดความจริงทางประวัติศาสตร์อย่างมาก เพราะปรากฏว่าใน "เหตุการณ์ 14 ตุลาคม" นี้ นักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชน ซึ่งเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงและอาวุธร้ายนั้น เสียชีวิตถึง 77 คน บาดเจ็บอีก 857 คน (ในจำนวนนี้มีที่พิการ 45 จิตฟั่นเฟือน 27 ทพพลภาพ 11 สูญหาย 3 ฯลฯ) ในขณะที่ทางฝ่ายตำรวจมีเสียชีวิต 6 นาย บาดเจ็บ 54 นาย ทหารไม่มีเสียชีวิต มีบาดเจ็บ 10 นาย (ข้อมูลจาก ขบวนการประชาชน ตุลาคม 2516 หนังสือพระราชทานเพลิงศพวีรชน ณ. เมรุท้องสนามหลวง 2517, หน้า 455-476)

อนึ่งในการกล่าวว่ามี การ "ใช้แผนขันติธรรม และ เพื่อป้องกันตัว" นั้น ก็ดูจะขัดแย้งกับย่อหน้าก่อนหน้านั้นของ "ต้นฉบับร่าง" ที่กล่าวว่า "กองทัพบกสั่งการให้เคลื่อนรถถังจำนวน 10 คัน" ออกมาพร้อมกับส่ง "เครื่องบินปีกหมุน (เฮลิคอปเตอร์) ออกบิน" นั้น ทั้งรถถังและเฮลิคอปเตอร์เป็นส่วนของอาวุธร้ายแรงที่น่าจะใช้ในสงคราม ซึ่งไม่มีความจำเป็นจะต้องนำมาออกมากลางกรุงเทพมหานคร เพื่อแผน "ขันติธรรม" หรือ "การป้องกันตัว" แต่อย่างใดมิใช่หรือ

3.13 บทที่ 9 "สิบสี่ตุลาคม" หน้า 26 ย่อหน้า 8 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า "จนค่ำวันนั้น วิฑู โทรทัศน์ ประกาศข่าว รัฐบาลลาออก พร้อมอัญเชิญกระแสพระราชดำรัสแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตรัสถึงเหตุการณ์รุนแรงตลอดวันนี้ ทรงให้นิยามวันนี้ว่าเป็น "วันมหาวิปโยค" และย่อหน้า 9 กล่าวว่า "ชาวไทยทั้งแผ่นดินต่างปิติยินดีกับข่าวที่พลิกร้ายกลายเป็นดีโดยไม่คาดคิดเยี่ยงนี้ เสียงไซโยไพเราะกระหึ่มก้องไปทั่วย่านบ้านเรือน"

ข้อมูลที่ถูกตั้งคือ 18.10 น. ของวันนั้น จอมพลถนอม กิตติขจร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเป็นการลาออกแต่เพียงผู้เดียวและเพียงตำแหน่งเดียวเท่านั้น จอมพลถนอมยังคงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดอยู่ต่อ และใช้ตำแหน่งนี้ออกประกาศ โดยผ่านทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ เช่น เมื่อเวลา 00.30 น. ของวันที่ 15 ว่ามีผู้ที่ "พยายามนำลัทธิการปกครองอื่นที่เลวร้ายมาล้มล้างการปกครองแบบประชาธิปไตย เพื่อความอิสระเสรีของประเทศชาติ ซึ่งบรรพบุรุษได้สละเลือดเนื้อและชีวิตได้ไว้นับพันปี ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด จึงขอให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ที่มีหน้าที่ป้องกันเหตุร้าย ... จงปฏิบัติหน้าที่จนสุดความสามารถ" ซึ่งก็หมายความว่าเหตุการณ์ยังไม่สงบลง การใช้กำลังทหาร และตำรวจปราบปรามนักเรียน นิสิตนักศึกษาและประชาชนก็ยังคงดำเนินต่อไปตลอดคืนของวันที่ 14 จนกระทั่งถึงวันรุ่งขึ้นที่ 15 ตุลาคม

ประกาศของกองบัญชาการทหารสูงสุดในลักษณะนี้ ยังคงมีทยอยออกมาอีก เช่น เวลา 11.20 น. 11.45 น. และ 14.10 น. ของวันที่ 15 ตุลา ซึ่งโยนความผิดให้กับแผนการณ์ของคอมมิวนิสต์ ที่ส่งผลเข้ามาปฏิบัติกลาง กทม. ไม่ว่าจะ เป็นป้อมพระกาฬ ผ่านฟ้า ฯลฯ (ขบวนการประชาชน ตุลาคม 2516 โดยศูนย์กลาง นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย 2517 หน้า 295, 297, 302)

ในส่วนที่ "ต้นฉบับร่าง" กล่าวถึงพระราชกระแสว่า "ตรัสถึงเหตุการณ์รุนแรงตลอดวันนี้ ทรงให้นิยามวันนี้ว่าเป็น "วันมหาวิปโยค" นั้น โดยสาระสำคัญของพระราชกระแสคือ การที่ทรงขอให้ทุกฝ่ายระงับเหตุแห่งความรุนแรง (มิใช่เป็นการตรัสถึงเฉยๆ) และยังได้ทรงแต่งตั้งศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ (อธิการบดี มธ. องคมนตรี และนายกพุทธสมาคมฯ) เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่อีกด้วย

ในส่วนที่ "ต้นฉบับร่าง" กล่าวถึงการที่ชาวไทยทั้งแผ่นดินต่างปิดิยีนดินนั้น ก็เป็นข้อมูลที่คลาดเคลื่อนทางประวัติศาสตร์อีกเช่นกัน เพราะดังที่กล่าวแล้วข้างต้น จอมพล ถนอม กิตติขจร ยังคงดำรงตำแหน่ง ผบ.สส. อยู่ และการปราบปรามด้วยอาวุธร้ายแรงก็ยังคงดำเนินต่อไป เหตุการณ์ของความปิดิยีนดีจะมีขึ้นก็ในวันถัดไป (ดูข้อความต่อไป)

3.14 บทที่ 10 "สิบห้าตุลาคม" หน้า 28 ย่อหน้า 5 "ต้นฉบับร่าง" กล่าวว่า "เย็นนั้น จึงมีข่าวสามผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจในรัฐบาลลาออกจากตำแหน่ง และ

เดินทางออกนอกประเทศ พร้อมกับมีประกาศแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีชุดใหม่"

ข้อความที่ว่าด้วย "สามผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจในรัฐบาลลาออกจากตำแหน่ง" นี้คลุมเคลือมาก เพราะไม่ทำให้ทราบว่า "ใครเป็นใคร" อันที่จริงหมายถึง จอมพลถนอม กิตติขจร กับจอมพลประภาส จารุเสถียร และ พ.อ. ณรงค์ กิตติขจร (บุตรและบุตรเขยของ 2 บุคคลแรก ซึ่งดำรงตำแหน่งนอกเหนือทางทหารอีก คือ เป็นรองเลขาธิการ ก.ต.ป. หรือ คณะกรรมการติดตามผลการปฏิบัติราชการ) อันประกอบเป็นส่วนหัวของคณาธิปไตยในตอนนั้นนั่นเอง

อันที่จริงแล้วมีข้อมูลชัดเจนซึ่งเป็นประกาศของกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อเวลา 18.40 น. ของวันจันทร์ที่ 15 ตุลาคม ว่า "เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อความสงบสุขและสันติสุขมาสู่ประชาชนชาวไทย จอมพลถนอม กิตติขจร ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และจอมพลประภาส จารุเสถียร รองผู้บัญชาการทหารสูงสุด จึงได้ลาออกจากราชการ และได้เดินทางออกนอกประเทศไทยไปต่างประเทศแล้ว พร้อมกับ พ.อ. ณรงค์ กิตติขจรด้วย จึงขอแจ้งให้ทราบโดยทั่วกัน" (ขบวนการประชาชน ตุลาคม 2516 โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย 2517 หน้า 306)

โปรดสังเกตว่าประกาศฉบับนี้ กล่าวถึงการลาออกของจอมพลทั้งสองในฐานะของ ผบ.สส. และ รอง ผบ.สส. ส่วนในกรณีของ พ.อ. ณรงค์นั้นมิได้มีการกล่าวถึงว่าได้ลาออกหรือไม่ แต่จะมีประกาศออกมาภายหลังดังนี้ "คำสั่งกระทรวงกลาโหม ที่ 588/16 เรื่องให้นายทหารออกจากประจำการ เนื่องจาก พ.อ. ณรงค์ กิตติขจร ท.บ. 2498 ก.ท. 3055 (เหล่า ร.) ประจำ บก. ทบ. ได้ขัดคำสั่งผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งการโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อ 14 ต.ค. 16 เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการอย่างรุนแรง ฉะนั้น จึงให้ปลด พ.อ. ณรงค์ กิตติขจร ออกจากประจำการ เป็นนายทหารกองหนุน ไม่มีเบี้ยหวัด บำเหน็จบำนาญ สังกัด บก. จทบ. ก.ท. ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป สั่ง ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2516 (ลงชื่อ) พล.อ.อ. ทวี จุลทรัพย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม"

เมื่อมีประการว่าคณาธิปไตยทั้งสามได้เดินทางออกนอกประเทศนั้นแหละ ที่ "ประชาชน ... ต่างก็ไชโย โห่ร้อง และปรบมือด้วยความยินดี และเริ่มทยอยยกกลับ

บ้านโดยรถโดยสารประจำทางสายต่างๆ ที่วิ่งออกรับประชาชนตามเส้นทางเดินรถ โดยไม่คิดค่าโดยสาร"

ส่วนข้อความที่ว่า "มีประกาศแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีชุดใหม่" นั้น ก็มีความคลาดเคลื่อนอีกเช่นกัน เพราะการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีมีตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคมแล้ว (ไม่ใช่วันที่ 15) ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น หลังจากนั้นศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์จึงได้นำ ครม. เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนเข้ารับหน้าที่ในวันที่ 16 ตุลาคมถัดมา

4. ข้อเสนอแนะ เมื่อได้ตรวจพิจารณา "ต้นฉบับร่าง" แล้วกระผมมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

4.1 ในกรณีที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จะอนุมัติให้ "ต้นฉบับร่าง" นี้เป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ระดับมัธยมศึกษา ขอให้แก้ไขปรับปรุงตามที่ได้ตรวจพิจารณา มา คือ

ก. แก้ไขและปรับปรุงปัญหาและข้อบกพร่องในเรื่องของการใช้หลักฐาน ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ตามข้อ 2.1 นอกจากนี้ ในส่วนของรายชื่อหนังสืออ้างอิง ที่ยกมา 11 รายการนั้น ขอให้ปรับปรุงให้ถูกต้องตาม หลักวิชาบรรณารักษศาสตร์ด้วย ในส่วนที่เป็นพระราชกระแส คำปราศรัย แถลงการณ์ ที่นำมาใช้อย่างกระจัดกระจาย ก็ควรที่จะรวมให้เป็นหมวดหมู่ในลักษณะของ ภาคผนวก และควรมีหมายเหตุบรรยายย่อๆ ให้เข้าใจที่มาและบริบทของเอกสารชิ้นต้นเหล่านี้ด้วย

ข. แก้ไขและปรับปรุงข้อบกพร่องในเรื่องของระเบียบวิธีวิจัย ประเมินหลักฐาน การตั้งโจทย์ และการตอบคำถามตามข้อ 2.2 รวมทั้งที่ต้องขยายเพิ่มเติมให้ชัดเจนในส่วนที่เป็น "บริบท"

ค. แก้ไขและปรับปรุงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ที่ผิดพลาดและคลาดเคลื่อน ตามที่เสนอมาในข้อ 3

4.2 กระผมมีข้อเสนอเพิ่มเติมอีกต่างหากว่า หนังสือแบบเรียนในระดับต่างๆ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาฯ นั้น น่าจะถึงเวลาแล้วที่จะต้องเปิดให้กว้างมาก

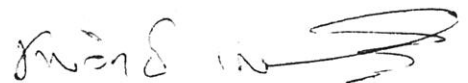
กว่านี้ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการของสังคม ที่มุ่งไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย และประชาสังคมยิ่งขึ้น กระทรวงศึกษาฯ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ควรจะเป็นผู้ผลิตหนังสือหรือแบบเรียนขึ้นมาเอง หรือเป็นผู้กำหนดว่าใครจะเป็นผู้เขียน กระทรวงศึกษาฯ น่าจะเป็นผู้วางหลักสูตรและกำหนดกรอบหรือแนวทางกว้างๆ ของตำราเรียน แล้วปล่อยให้ผู้คนจำนวนมากที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับเรื่องของการศึกษา เข้ามารับภาระในการแต่งและผลิตออกจำหน่าย ซึ่งก็จะทำให้โรงเรียน ครูบาอาจารย์ และนักเรียน มีสิทธิและเสรีภาพในการเลือกมากขึ้น แทนที่จะถูกบังคับโดยตรง หรือโดยอ้อมก็ตาม จำกัดอยู่เพียงเล่มใดเล่มหนึ่ง หรือของผู้แต่งคนใดคนหนึ่ง เป็นเสมือนการผูกขาดทางความรู้และวิชาการไปในตัว ดังที่เป็นมาเป็นเวลานาน

กระผมมีความเห็นว่า หากจะสร้างเยาวชนของชาติให้มีสติปัญญา มีทั้งบทเรียนจากอดีต มีความเฉลียวฉลาดเหมาะสมกับสถานการณ์ของโลกสมัยปัจจุบันแล้ว ตำราเรียนจะต้องเปิดกว้าง และโปร่งใส มิใช่เป็นเพียง "ยานอนหลับ" ทางสติปัญญาอีกต่อไป

4.3 อนึ่งกระผมขอความกรุณาท่านประธานฯ ช่วยส่งข้อพิจารณาของกระผม ให้กับกรรมการอีก 17 ท่านใน "คณะกรรมการจัดทำโครงการสร้างหนังสือและตรวจพิจารณาต้นฉบับหนังสือเสริมประสบการณ์ เรื่อง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516" ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 4 ตุลาคม 2537 ตั้งแต่สมัยของอดีต ร.ม.ช. อติศร เพียงเกษ ซึ่งเป็นผู้ดำริเรื่องนี้ขึ้นมาเมื่อ 5 ปีที่แล้ว และเนื่องจากเรื่องการจัดทำหนังสือครั้งนี้ ได้เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปจากรายงานของสื่อมวลชน กระผมจึงใคร่ขอเปิดเผยข้อพิจารณาของกระผมเองด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ และดำเนินการตามที่เห็นควรด้วยจักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ)

ภาควิชาประวัติศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำเนา

ที่ ทม. 0709/พ

ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

13 ตุลาคม 2543

เรื่อง ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิชาและหนังสือแบบเรียน “ประวัติศาสตร์”

เรียน ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย หนังสือลงวันที่ 21 มิถุนายน 2542

เรื่องการตรวจพิจารณาหนังสือเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

สืบเนื่องจากการที่กระทรวงศึกษาฯ ได้กำหนดให้มีการจัดทำหนังสือเรื่อง “เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516” เพื่อใช้เป็นตำราประเภทเสริมประสบการณ์ระดับมัธยมศึกษา และได้แต่งตั้งให้ กระทบ เป็นกรรมการพิจารณาตรวจฯ ซึ่งกระทบ ได้ทำความคิดเห็นเสนอผ่าน ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์ ประธานคณะกรรมการฯ ตามบันทึกลงวันที่ 21 มิถุนายน 2542 (ที่แนบมา) ด้วยแล้วนั้น และสืบเนื่องจากจากที่พรรคการเมืองที่ ฯพณฯ สังกัดอยู่ กำหนดให้การเรียนการสอนและการจัดทำหนังสือ ตำราประวัติศาสตร์ เป็นนโยบายหลักของพรรคฯ ความทราบแล้วนั้น กระทบ ในฐานะผู้มีหน้าที่ใน เรื่องการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ ขอแสดงความชื่นชมและขอสนับสนุนนโยบายดังกล่าว มา ณ ที่นี้ และใคร่ขอถือโอกาสเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมมาดังนี้ คือ

1. สมควรให้มีการสนับสนุนและผลักดันให้มีการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง ทั้งในระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา
2. สมควรให้มีการปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน รวมทั้งการฝึกอบรมอาจารย์ผู้สอน ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับวิชาประวัติศาสตร์เป็นประจำอย่างน้อยทุกๆ 5 ปี
3. สมควรจัดการให้วิชาประวัติศาสตร์ นอกจากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในชาติบ้านเมืองแล้ว ยังจะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องในความเป็นมาของ สังคมและประเทศชาติ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในความสำเร็จ และ/หรือความล้มเหลว